

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.
Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,
ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

*Újévi dicséret.**

Dallam XXXV. Zsoltár: Perelj Uram perlőimmal.

*Feljöttünk te szent házádba
Isten, évezredek Ura!
Ki kormányozod e nagy világot
S az emberek szíveit látod;
Hogy elmondjuk hálaimánk'
Néked szerető jó Atyánk,
Mert bűneinket nem nézted
S éltünk' áldással tetézted!*

*Cselekedd, hogy ez új érbe',
— Mint méhek virágos rétre —
Szorgalmasan járjunk házádba
Megjelenjünk imádásodra!
Add, hogy mint a nap sugara
A kis bimbót kifakasztja;
Fakadjon szód hallattára
Szívünk'ből dicséret, hála!*

*Isten! Szerető jó Atyánk
Világosságod küld hozzánk,
Hogy abban lássunk bölcsességet
Ha tisztelünk és félünk téged!
Dorgálj meg bennünket gyakran
Szereteted látjuk abban.
S dicsérünk Egek királyát
Nyervén élet-koronáját!!*

Konrád Zoltán,
ref. s. lelkész.

* Bulyovszky pályázaton dicséretet nyert mű.

A jövő.

Mit hoz nekünk a jövő ?

A jövő Isten kezében van; de átengedi nekünk, embereknek is, mint egy programot, hogy ahoz tartsuk magunkat.

„Az Úr törvényei tiszták, megvilágosítják a szemeket!”

A jövő aratásához mi szántunk, mi vetünk s amilyen a vetés, olyan az aratás. Tisztalátású emberek mindig voltak, mindig lesznek és ezek tudták, hirdették, hogy nemcsak az anyagi világ jelenségei, hanem emberi életünk tényei is, egymásba kapcsolódnak. Vak esetben, szerencsében, — csak vakok hisznek és szerencsétlenek. „Mi az élő Istenben bízunk” és az ő gondviselésének megmásíthatlan tiszta törvényei vezetik kezünket, lábunkat, szívünk dobbanásait, gondolataink útjait. Így nézzük a jövőt s készítünk előirányzatot egyházi életünk háztartásához.

Bocsánat, ha én, a vidék homályában bandukoló kis utazó, ki merem nyitni szemeimet s elmondani, miket látok!

Kétségenkívül nemcsak kerületünkben, hanem országos egyházunkban, a debreceni egyetemhez van mintegy kötve jövőnk iránya. Kívánatos volna nagyon, hogy az egyetemes magyar református egyház a maga ügyének tekintené a debreceni egyetem ügyét, és Debrecen is megengedné ezt. Országos, egységes érdekünk lassú kialakulásában hadd lenne ez is egy jegecítő erő. Mert igazán nehezen megy, az evangélium sugarainak egy gyújtópontba összegyűjtése. Nem a közigazgatást értem, — ez már csak megy valahogy, — hanem azon igazság őszinte elismerését, hogy akár az öt kerület, akár az ötvenhat egyházmegye, akár a több ezer gyülekezet több millió tagjaival szorosán együvé tartozik, az egy léleknél fogva. Egy a forrás, ahova mindnyájan igyekszünk az *élet vize* után. Ne keressük külön-külön a boldogulást, hogy én Pálé, én Péteré, én Apolosé vagyok, — mert ezek mind *csak* szolgák; — én ennek a kerületnek, megyének, iskolának vagyok a tagja, hivatalnok, mert ezek mind *csak* eszközök. „Egy a hit, egy a keresztség, egy a Krisztus és mindnyájunk Atyja.” Közeledünk ugyan az egységhez, de lassan. A részletek határai nehezen mosódnak. Ez gyengeségünk kétségenkívül. Megosztott lélekkel, néha meghasonlott lélekkel, nem lehet egész munkát végezni. Ezen egység szellemére jó lett volna, ha a debreceni egyetem

ügyét országosan döntötték volna el. Az azonban nem bizonyos, hogy sikeresebben döntöttek vala-e el? De azt tényként állapíthatjuk meg jó lélekkel, hogy a magyarországi kálvinizmusnak egy erős vára lett ugyan feláldozva, de ezen áldozat is, — mint annyi sok más! — a magyarság erősítésére hozott áldozat. És ebben lehet csak megnyugvásunk, hogy *a magyarság erősítésére*.

Mert hiába mondják azt, ha milliószor mondják is, hogy a *tudomány kozmopolita*. Tudomány, magában, ember nélkül, egy mozdulatlan siket semmi. Minden tudomány, az emberi lélek visszatükrözése. A külvilág életmozgása igyekszik behatolni, megérző szerveinken át, lelkünkbe. S ahogy visszatükrözödnék és alakba formálódnak ama fényhullámok s amiknek aztán mi látjuk, — ez a tudomány. Vegyük, p. o. az építő tudományt. Ez alakokkal és színekkel dolgozik. Vonalak tűnnek fel először s e vonalak kapcsolódnak alakokká — ezeket tanulja, aki építésznek készül — és az összekapcsolódás lehetősége: a számviszony, ezután a színek elosztódása, összhangja. Mindig a külvilág adja e tudományhoz, nemcsak az anyagot, hanem az alakot is. De a tanuló lelkébe kerülve, mintha összetörné, összeolvasztaná a külvilág alakjait, színeit s összeolvasztva lelke mintájába alakítja újra. Minden épület, a lélek műhelyében, mint terv épül fel először s csak mikor már, mintegy felpattant a leendő alkotás csirasejtje a lélekben, akkor indul növésnek kint az építkezés. S mint a talaj, mely a belévetett mag csirasejtjét megindítja, más és más s ezért az ugyanegyfajta növény fejlődése is más és más lesz, bizony, így van az alkotó lélek munkája is. Minden alakító más mintába önti anyagját. A magyar lélek, ez egy más minta. Akár kézzel, — akár ésszel, — akár erkölccsel alakítható atomokat fogad a magyar lélek magába, a maga mintája szerint fogja alakítani s csak így lehet az magyar. A nagy Alkotó úgy rendezte be világát, hogy az alakok változatossága legyen a mozgás célja minden téren. A népek különbsége — isteni végzés. A Babeltorony építői, Isten ellen építenének, ha szét nem üzné őket az Úr. A népek is úgy maradhatnak meg, a nagy életmozgásban, mint egyének, ha egyéniségök legtökéletesebb kifejtésén munkálnak. Ebben van az élnivaló erő.

Az én lelkem így látja.

† A magyar kálvinizmus a magyar egyéniség kifejezésén munkált mindig. „A nagy vilá-

gon, ekívül, nincsen számodra hely!... Ehez kell nekünk az egyetem. Ha tisztán kálvinista alapon nem csinálhattuk meg, ha a magunk portáján nem építhettük meg, át kell hurcolkodnunk az állam portájára s vinni a magunk kincseit: a magyar egyéniséget. A magunk portáján is csak ezt akartuk. Úgy láttuk régóta, hogy Debrecenben és Debrecen körül, legjellegzetesebben van kialakulva a lelkekben, az az ősmagyar lélek minta, ahova ha kerül, messzebről is, valami idegen, itt a nagyobb erő öröktörvénye nyomán, átalakul magyarrá. A debreceni *civis* olyan érték volt mindig Magyarországon, mint a *civis romanus* a római birodalomban. Ez a törzs — s „ha a törzs szent, — az ágak is“. Ez a törzs, ez a *civis*, ma már, a nivelláló modernnek előtt, szinte kicsinylő gúnytárgya lett, de hiszen, az értékek megítélésében, nem a piaci zsidvásárban járnak-kelnek az igazi értékelők. A debreczeni *civis*, a maga igaz értékében, a magyarság egyénisége. Azt is teszi: *fajfentartó erő*. Míg az erő megvan, addig él a faj; ha ez erő meggyengül, akkor elmerül a faj az erősebb forgatagában. Nekünk, magyaroknak, mindenesetre az az érdekünk, hogy éljünk, fejlődjünk, egyéniségünk szerint. Úgy gondoljuk, úgy reméljük, hogy itt segít minket a debreceni egyetem. És akik belemennek az erős vár átadásába, bizonyára csak azon gondolatokkal mentek bele, hogy így is, úgy is egy célt szolgálnak.

Az én lelkem is így látja.

De az élet megfelelő eszközökkel dolgozik.

„Az Úr törvénye tökéletes, megeleveníti a lelket!“

Debrecen és vidéke kálvinizmusa, vagy mondjuk így: fajmagyarsága, aligha volna képes az egyetem népességének lelkét, a maga mintája szerint alakítani, ha az egész ország kálvinizmusa segélyére nem megy. Ez megint csak a kálvinista magyar szellem együtttható erejét föltételezi. A magyar kálvinistaságnak kell ellepni ezt az egyetemet.

Itt azonban megállok és kissé kimagarázom magamat. Távolság van tőlem minden felekezetieskedés. Nem szükség másokat kicsinyelnünk, vagy talán gyűlölnünk, csak azért, mert a magunkét szeretjük. Nem óhajtom a budapesti egyetem kicsinyeskedő szellemét átplántálni a debreceni egyetemre. Az igazi magyar lélek elmélyedő, mélyenérző s éppen ezért nem fodrozódik minden kicsi fuvalomra. Tiszta magyar nép közt nem lett volna soha vallásháború. Ezt nemcsak én mondom, hanem a tör-

ténelem lelke is lépten-nyomon igazolja. És mikor én azt óhajtom, hogy a debreceni egyetem egész életét hassa át a kálvinizmus szelleme s nekünk abba kell munkálnunk, hogy valóban az hassa át, ez távolról sem felekezetieskedés, hanem éppen ezzel teszünk, illetve tennénk legnagyobb szolgálatot az igazi magyar léleknek. Az egyetem felállítása körül létrejött egység is megengedi ezt a kálvini magyar szellemet. Rajtunk áll, tőlünk függ, hogy testet adjunk a betűnek és ne legyünk mintegy elpredálói az ősi szent örökségnek: a debreceni kálvinizmusnak. Nekünk ezzel a kálvinizmussal vonzani kell, még az eshetőleges ellenséget is és bizonyítanunk, hogy midőn nemcsak mi, kálvinisták, hanem mintegy a nemzet szeme is ránk néz, hogy mit tudunk hát tenni az egyetemmel, melyre annyira vágytunk, melytől annyit vártunk egyházi életünkre is, hát ime, mikor megvan, mire meggyünk vele tiszta józan fővel?!... Ha sokszor emlegettük, hogy mennyire tudnánk értékesíteni, nemzetünk javára is, a magunk szellemét, azzal az egyetemmel, hát ime, előttünk a küzdelem, előttünk a pálya! Ha oly kimondhatatlan áldozatot hoztunk egyfelől, — nem a pénzt, vagyont értem, ámbár ez is valami! — mutasuk meg hát, mit tudunk ellenértékül behozni, a magyar lélek javára! Ez most a magyar kálvinizmus élnivalóságának, tisztességének, becsületének kérdése lett.

A jövő Isten kezében van; de csupán kezet tart kezében s ránk bizza, hogy istenfiaikhoz méltó tartalmat helyezünk bele.

Andrássy Kálmán.

(Folyt. köv.)

A népiskola hivatása.

A haza fölvirágzásának, ebben a polgárok boldogságának a népnevelés az alapja; iskoláink a fundamentum, melyen nyugszik a társadalom műveltsége, erkölcsi életnézlete s anyagi jóléte.

A népiskola rendeltetésének, hivatásának, magas missziójának rövid feltüntetése lesz beszédem tartalma.

Az ember, atyámfiai, mint a pátriarcha mondja, *tudatlanságban születik*. Értelme homályos, érületvilága szunnyad, akarata sem jóra, sem rosszra nincsen. A gyermek ezen tényleges szellemi állapota jelöli ki az iskola célját. E cél az értelmet megvilágosítani, e célra szolgáló eszközök s ismeretek által oda fejleszteni, hogy ismerje meg a gyermek önmagát, a világot és Istent s ez utóbbiakhoz való viszonyát, hogy lehessen *öntudatos* tagja a mindenségnek;

továbbá a gyermeki kedélyben szunnyadó nemes érzelmeket felebreszteni, fejleszteni s oda irányítani, hogy a jót, a nemest, az igazat becsülje, szeresse, óhajtsa, a rosztól pedig borzadállyal forduljon el, hogy lehessen *nemes érzületű ember* s végül a tétova s ingadozó akarat előtt saját nemes példája s más példákra hivatkozás által felmutatni az eszményt, kijelölni ehhez az utat, rávezetni a jóra való elhatározásra s ebben erősíteni, megszilárdítani, hogy *leheszen jóakarató* tagja a társaságos életnek. Vagyis képesíteni a gyermeket, hogy az iskola bezárulta után *ember* lehessen a szó nemes értelmében s e célból kézenfogva vezetni el őt emberi rendeltetése felismeréséhez, megadni neki a helyes irányt s felismert rendeltetés miként betöltéséhez s egyúttal becsepegetni romlatlan lelkébe az akaratot, hogy e rendeltetést be is töltsse. Egyszóval is kifejezhetem a keresztyén iskola célját: neveljen az *keresztyéneket*, hogy legyen a növendék keresztyén gondolkozásmódjában, keresztyén érzületében, s keresztyén akarat elhatározásában! Gyöngye fa a gyermek, hajlítani lehet: viaszpuha a gyermeki kedély, megtartja az a rányomott képet. Hogy e kép a hiába való tudáskodás, vagy az igazi keresztyén életnézet képe-e, legnagyobb részben az iskolától függ.

Ez utóbbit tartoznak a mi iskoláink szolgálni s célozni, s e célt csak egy úton tudják elérni: *vallás-erkölességi alapon*, tehát nemcsak s nem annyira a tanítás, mint sokkal inkább a nevelés, nem a betömött ismeretek megemésztésénél halmaza, hanem az érzület megnevelése s az akarat jóra irányítása által. Nem az a fő, vitt-e ki s ha igen, mennyi ismeretet vitt ki a gyermek az iskolából az életbe, hanem az, vitt-e ki magával keblében, lelkében *irányt* s milyen irányt vitt ki? Ne pusztán ismeretekkel tömjék az iskola a gyermek fejét, hanem irányt adjon, akkor oldotta meg magasztos feladatát.

Nem akarom én távolról sem kicsinyelni a hasznos ismereteket, mikor a fősúlyt az *irányadásra* fektetem, sőt megbecsülöm azokat mint eszközöket azon célért, amelyre szolgálnak, mert hiszem, hogy minél több ismeretekkel bír valaki Isten, e világ s önmaga felől s minél felvilágosodottabb s értelmesebb, annál tisztábban kell annak látni s felismerni viszonyát, tisztét s kötelességét Isten, a világ s önmagával szemben: hanem csak kerülni kívánom azt a keresztyéntelen, túlzó felfogást, mely csak az értelem fejlesztésére s pusztán gyakorlati, legtöbb esetben lélek nélküli hasznossági szempontokra tekintettel, más feladatát nem akarja ismerni az iskolának, mint minél több ismeretet, minél tudományosabb módszerrel s minél határ nélkülibb terjedelemben erőszakoljon be a gyöngye gyermeki értelembe, amely felfogás felé korunk is nagy léptekkel halad, — midőn a népiskolát annyi s oly méretű hasznos s felesleges ismeretek elsajátításának kötelezettségével terheli, hogy a tanító örül, ha ezt csak megtaníthatta is.

Pedig aki ennyit tett, semmit sem tett. Megtaníthatta szépen írni a gyermeket, ha maga az Isten nevét, félelmét s kötelességeinket Isten s embertársainkkal szemben nem írta be a gyermeki szívbe: megtaníthatta olvasni a betűt, a könyvet, ha oda nem képesítette a gyermeket, hogy ez a tapasztalat és a természet nagykönyvéből tudja leolvasni az Isten

nagyságos dolgait s gondviselő bölcsességét: megtaníthatta azt számolni, ha nem tud majd később számot vetni magával s a ráváró feladatokkal Istent s világot illetőleg: megismertethette vele a világtörténet nagy eseményeit, ha az emberi léleknek Ádámiban, Mózesben s a Krisztusban végbement üdv-történetét nem ismeri: tudhatja a gyermek a föld legtávolabb szigeteit, hegyeit, halmait, ha a hozzá legközelebb eső emberi tiszteit nem tudja: ismerheti a csillagok járását, ha lelke azok fölé emelkedni nem bír, megtanulhatott okoskodni, bölcselkedni, ha az ő bölcsességének nem az *Isten félelme a kezdete!*

Mit ér az irástudomány, ha azt, felnővén, arra használja, hogy okmányt s váltót hamisítson, mit az olvasás, ha annak segélyével lelkét a ponyvairodalom trágár és mérgező hatású betyártörténetekkel mérteljezi meg: mit a számtudás, ha azzal gyengébb vagy jóhiszemű embertársát csalja meg: mit a sok tudás, ha azt nem használja? Nem a tudomány a fő, hanem az érzület, nem a *sok* ismeret, hanem a *jóakarato*.

Nem az hát az iskola célja, hogy csak írni, olvasni, számolni stb. tanítson meg, hanem hogy irányadásával oda képesítse a fejletlen gyermeket, hogy kilépve az életbe, belőle *jó polgár, Istenfélő keresztyén s igaz ember lehessen*. Istennek s a világnak nem tudósokra van szüksége, hanem *becsületes emberekre* s e célra tartozik munkálni az iskola részint az ismeretközlés, részint a példaadás és nevelés, főként pedig az irányadás által.

Akkor oldja meg tehát az iskola a maga feladatát, ha nemcsak tanít, de nevel, nemcsak ismereteket plántál a növendékekbe, de nemes érzelmeket s jóra kész erős akaratot, nemcsak a kiszabott anyagot végzi el, de az apostoloknak, Krisztusnak, magának Istennek munkáját végzi a gyermeki lélekben, midőn azt Isten fiúságának tudatára emeli s emberi kötelemének felismerésére s betöltésére indítja. Amint a nap sugarai millió meg millió irányban futnak szét, de egy közös pontból erednek ki, úgy kell az iskola munkájának a különböző ismeretek előadásánál egy közös pontban a vallás-erkölességi nevelés gócpontjában futni össze s miként egy lélek élteté a nagy mindenséget, úgy egy összefoglaló eszméjének kell lenni az iskola összes működésének: keresztyént nevelni, ki megtudjon állni az ő Istenének az élet minden képzelhető viszonyai között. Csak akkor mondhatja el az iskola az ítélet napján nyugodt öntudattal: Imhol vagyok. Uram — én és a gyermekek, egy is azok közül el nem vezett!

Kiss Ferenc.

Gelléri Szabó János életrajza.

Írta: dr. Antal Géza.

(Folytatás.)

Ez külső váza azon férfiú életének, melyet a rokonai és baráti feljegyzések nyomán állítottunk össze azért, hogy annál világosabban álljon előttünk Gelléri Szabó János belső lelki élete. Ennek az életnek a felkutatására és az élet külső folyásában is megnyilatkozó belső lelki okoknak elemzésével óhajtunk röviden foglalkozni.

Gelléri Szabó János egyéniségének megértéséhez maga adta a kulcsot 1896 február 18-án kelt végrendeletében. E végrendelet bevezető sorai egész élete küzdelmeinek célját és indító okait fejezik ki oly pregnansan, hogy az életrajz-író hasztalan keresne kifejezéseket, melyekkel a cél és az indító okokat pregnansabbul megjelölhetné. „Egy valódi hazafi első kötelességének azt tartom — írja végrendeletében — hogy ha életében úgy, amint azt óhajtott volna, a hazai közhasznú intézmények emeléséhez nem járulhatott, tegye azt végrendeletében azon vagyonból, melyet becsületes munkája és a sors kedvezése folytán szerzett. Az észak-amerikai Egyesült-Államokban egészen rendellenesnek tartják, ha egy várospolgár meghal anélkül, hogy egy közérdekű alapítványt, vagy hagyományt tett volna. E hazafias közszellemnek köszönik az amerikai Egyesült-Államok közművelődési és jótékony intézeteiket, mely szellemről vezérelve teszem végrendeletemet”.

Két momentum ragadja meg figyelmünket e sorokban. Az első az északamerikai Egyesült-Államokra való hivatkozás, a második a vagyonnak legalább a munkás halála után a társadalom céljaira való fordítása. Nem tudjuk eldönteni, tudatos, vagy bizonyos fokig tudattalan volt-e ez az észak-amerikai Egyesült-Államok polgáraitra való hivatkozás. Talán Gelléri Szabó János maga sem látta egész világosan, mennyire hasonlít az ő élete külső körülményeit tekintve azok életéhez, kik az észak-amerikai Egyesült-Államokban minden segítség nélkül, a maguk erejéből küzdötték fel magukat. Gelléri Szabó János teljesen vagyontalanul kezdte meg pályáját, mint annyian azok közül, kik honi földjükön előmenetelre nem számítva, az amerikai Egyesült-Államokban keresik boldogulásuk útját és épűgy, mint ezeknek, az Egyesült-Államok minden képzeletét felülmúló fejlődése előnyére vált Gelléri Szabó Jánosnak is a leg-hihetlenebb fellendülés, melyen a magyarság és főleg ennek fővárosa, Budapest a XIX. század második felében átment. Ez a fejlődés magával ragadta azokat, kik elég szerencsések voltak éppen az emelkedő hullámba vetni magukat, mert csak a fővárosnak, intézményeinek, köztük a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnek az a nagyarányú fejlődése, melyet a múlt század második felében felmutatnak, teszi érthetővé, hogy egy tisztán a maga szellemi és jellemi erejére támaszkodó, de egyébként a maga pályáját minden vagyoni erő nélkül kezdő férfiú halálakor milliók felett rendelkezik, olyan milliók felett, melyeknek egyetlenegy filléréhez sem tapad a szennyes úton szerzett pénznek átka. Midőn Gelléri Szabó János az Egyesült-Államok polgáira hivatkozik és midőn szerényen maga is megjegyzi, hogy vagyonát nemcsak becsületes munkája, de a sors kedvezése is segítette nevelni, megadja nyitját annak a lelki állapotnak, mely őt éppen úgy, mint az amerikai Egyesült-Államok polgárait nagylelkű hagyományaik megtételére bírták.

A selfmade emberek egészen másként értékelik a vagyont, mint azok, akik ehhez örökség útján jutottak. Aki kicsiny helyzetből kezdve a kedvezőtlen viszonyokkal emelkedik feljebb és feljebb, sokkal nagyobb részvételt viseltek azok iránt, akik éppen olyan kedvezőtlen helyzetben vannak, mint amilyenekben ő volt pályája kezdetén és éppen azért sokkal

hajlandóbbak önmaguk gyűjtötte vagyonuk egy részével segítségükre jönni azoknak, akiknek az életből egyelőre más, mint szenvedés nem jutott, mint amilyen hajlandók a vagyoni jólétben születtek, kik az életnek ezt a kemény oldalát csak hallásból ismerik. A társadalmi nyomor enyhítésére szolgáló különböző alapítványok és hagyományok, melyekkel az amerikai Egyesült-Államok polgárai tényleg az emberi jótékonyosság élén állanak, ebben leli magyarországot és ez derül világosra az élet egész folyamán végig vonuló elhatározásra is, mely Gelléri Szabó János lelkének legbelsőbb indítéka volt.

A másik, ami megragadja figyelmünket, az a mintegy mentegődzés, mely e szavakban foglaltatik: „ha életében úgy, amint azt óhajtott volna, a hazai közhasznú intézmények emeléséhez nem járulhatott... Gelléri Szabó János érezte, hogy az a nagy vagyon, melynek birtokosává lön, már életében kötelességeket rótt rá, kötelességeket, melyeket oly mértékben, mint azt óhajtott volna, nem teljesíthetett. Nem teljesíthetett pedig azért, mert a közhasznú intézmények támogatását sürgető kötelességtudattal szemben állott egy másik principium, melyet kezdettől fogva szem előtt tartott, melyet követett életének legnehezebb viszonyai között, mikor jövedelmei alig voltak elégségesek a tisztességes megélhetésre, az a principium, mely a jövedelem egyrészének vagyongyűjtés céljaira félretételével tette kötelességévé.

A nélkülözések, melyek között Gelléri Szabó János pályáját kezdette, érthetővé teszik, hogy a vagyongyűjtést ép oly kötelességének tekintette, mint a gyűjtött vagyon felől, a társadalom érdekeire való tekintettel rendelkezését. Maga szokta mondani, hogy mikor 10 frt havi fizetése volt, abból is tudott takarítani, mert néha csak egy zsemlyéből állott vacsorája. És mikor a jövedelem ezrekre rugott, akkor sem tartotta megengedhetőnek az egész jövedelem elköltését, habár vagyona akkora volt is, mely a jövedelem teljes felhasználását megengedte volna. Mindvégig takarékosan élt, talán utazásaitól eltekintve, amelyek alkalmával a legnagyobb kényelmet, sőt bizonyos fokig fényűzést engedett meg magának. De háztartásában még akkor is, mikor már nagy vagyon felett rendelkezett, megelégedett egy jómódú polgár egyszerűségével.

Igy végrendeletében, mikor az ország kulturális és közjótékonyági intézményeiről oly fényesen megemlékezik, önkénytelenül is visszapillantást vet életére és érezve, hogy vagyona talán megengedhetné, hogy már életében is nagyobb mértékben hozza meg ez intézményekre áldozatát, mintegy kiengeszteléssel azért, amit életében nem tett meg, iratja oda e szavakat: „ha úgy, amint azt óhajtott volna, nem járulhatott a hazai közhasznú intézmények emeléséhez”.

Mert, hogy életének legfőbb célja ez volt, azt mutatja végrendeletének tartalma, mutatja az a körülmény, hogy míg több mint két milliót kitevő vagyonából rokonainak és ismerőseinek mintegy fél milliót hagyományozott, addig a közhasznú intézmények létesítéséhez több mint másfél millióval járult hozzá.

Pedig rokonait szerette. Testvérének gyermekeit ő neveltette és azokról, akik rá voltak szorulva, még életében állandó évjáradék nyújtásával gondoskodott.

De úgy gondolta, hogy ha lehetővé teszi testvérei gyermekeinek és azok leszármazóinak azt, hogy önálló kenyérkereső pályára lépjenek, ezzel megtette azt, amit vérségi kötelességénél fogva megtennie kellett és hogy végrendeletében is megemlékezett róluk és pedig elég tekintélyes összeggel, ezzel lerőttá mindama kötelességeket, melyekkel a hozzá közel állók irányában tartozott.

Azonban úgy érezte, hogy életében nem rőttá le eléggé kötelességét a társadalom iránt és most végrendelete tevésénél kétszeresen szükségét érezte annak, hogy ezt a kötelességét oly mértékben rőjja le, amely mértékben csak lehet és ne csak hagyományával mozdítsa elő az egyes, főleg kulturális intézmények fejlődését, hanem példájával is serkentsen és lelkesítsen másokat, hogy épúgy érezzék át a társadalom iránt tartozó kötelességeiket, mint amennyire ő át volt hatva ennek tudatától. Már jóval végrendeletének megtevése előtt ha egy-egy nevesebb és különösen vagyonosabb, a társas életben szereplő ember haláláról értesült, első kérdése ez volt: hagyott-e jótékony célra valamit? és nem tudott bele nyugodni, ha azt hallotta, hogy valaki anélkül halt el, hogy halála után vagyonából valami társadalmi intézmény nem részesült.

Hagyományainak legnagyobb része kulturális intézményeinknek javát munkálják. Ő, aki különben nyitott szemekkel járva, összehasonlítást tudott tenni a külföldi országok és hazánk kulturális állapota között, mily szomorúsággal látta e téren sok tekintetben való elmaradottságunkat. Magyar volt minden ízében. Ezt megmutatta a szabadságharcban, megmutatta az abszoluzmus idejében, annak nehéz napjaiban és megmutatta utolsó cselekedetével: végrendeletével, mikor a hazai kultúra előmozdítására szolgáló intézményeket részesítette legnagyobb hagyományaiban. S örököséivé a 3 főiskolát tette, melyek közül kettő, a debreceni és a pápai főiskolák évtizedeken keresztül ápolói voltak a magyar kultúrának, a harmadik, a budapesti református főiskola fiatalága dacára jelentékeny polera küzdött fel magát hazai kulturális intézeteink sorában. A dunántúlról tiszántúltra és onnan az ország szívébe került férfiú egyenlő szeretettel gondolt a dunántúli, tiszántúli és dunamelléki egyházkerületek főiskoláira, mint a magyarság és a nemzeti kultúra megannyi erősségeire. Ezeket erősíteni, hivatásaik teljesítésére a megfelelő anyagi eszközökkel minél jobban ellátni, ez volt egyik legfőbb óhajta és ezt teljesítette akkor, mikor utolsó végrendeletében a hagyományok kifizetése után megmaradó vagyonnak örököséivé a 3 főiskolát tette.

De ezek mellett a kulturális intézetek mellett ott állt előtte, mint a magyarság leghatalmasabb központja a szép, a nagyra fejlődő Budapest, melynek kezdődő fejlődése férfi kora legszebb éveinek idejére esik. A ragaszkodás a főváros iránt és átértelése azoknak a nagy feladatoknak, amelyek arra a fővárosra vonatkoznak, indították arra, hogy egyik legnagyobb hagyományának, 400 ezer koronának tulajdonosává a fővárost tegye. Itt is első sorban a szülőtlenn, vagy szülői gondozásban nem részesülő gyermekekre, tehát azokra gondolt, kik, ha a társadalom nem törődik velök, arra nézve elvesznek és azt óhajta, hogy ezek gondoztassanak, hasznos

munkára taníttassanak és a jó erkölcs útjára vezetessenek. Ha pedig ilyenre már a fővárosnak szüksége nem volna, mert más úton gondoskodott volna az elzüllött gyermekek gondozásáról, fordíttassék alapítványa egy újonnan nyitandó népligetre, parkra. Erre a fővárosnak, mint a megboldogult írja, nagy szüksége van. Módot kell nyújtani a főváros szegényebb munkás osztályainak, hogy pihenő idejét lúszia levegőben, árnyas helyen tölthesse el. Ez az intézkedés épúgy tanúskodik a főváros valódi szükségleteinek helyes felfogásáról, mint arról a nagy szeretetről, mellyel Gelléri Szabó János a szabad természet és annak legszebb ékessége: a fa iránt viseltetett.

Ugyanez az érzés vezette tollát akkor, mikor másik nagy alapítványát, az államnak hagyott 400 ezer koronát egyrészt az emberi kultúra munkásainak, érdemes tanítók és tanulóknak ösztöndíjakkal jutalmazására, másrészt a kertészet és gyümölcs-termés emelésére rendeli fordíttatni. Érzé mindkét tekintetben a sok hiányt és különösen azt, hogy a magyar hazafiság és nemzetiség érdekében még mindig nem történik annyi, amennyinek államfenntartó nemzetünk érdekében történni kellene és a magyar föld kihasználásában nincs meg az az eredmény, amelyet elérni lehetne, ha hazánk áldott földje okszerű művelésben és különösen a legszebb művelési ág: a kertészet és gyümölcsészet terén minél intenzívebb művelésben részesülne. Amott az enyhet adó park, itt a jövedelmet adó gyümölcsfák, de mindkét esetben a természet a maga legszebb produktumaiban az, ami a szívet eltölti.

Gelléri Szabó János tényleg nagyon szerette a természetet. Gyengéd költői lelkületével el tudott gyönyörködni egy-egy kis virágban és ha ennek színpompáját és illatát látta, akárhányszor fejtegette kísérői előtt az isteni bölcsességet, mely az igénytelen kis virágban is megdicsőíti magát, egészen abban a szellemben, ahogy azt a XVIII. század fizikó-theologusai fejtegetni szokták. A szegfűt, főleg a piros szegfűt, kedvenc virágát még élete utolsó éveiben is szerette gomblyukában hordani és asztalánál is szívesen látta, ha ebéd közben szeméit egy-egy szebb virágsokron gyönyörködtethette.

Sajátságos az emberi lélek, hogy sokszor a legellentétebbnek látszó tulajdonságok is megférnek benne egymás mellett. A kiváló jogász, ki ritka elmével boncolta a jogi eseteket, melegszívű ember volt, ki egy ifjú lélek naivságával tudott mindvégig elgyönyörködni a természet bájain. És a szabad természetet kedvelő férfi, ki sétái közben egészen átengedni látszott magát a vidék szépségei érzésének, pedáns pontossággal számítgatta a megtett lépéseket úgy, hogy egy-egy sétájáról hazatérve, mindig pontosan meg tudta mondani, hogy útja hány lépés volt még akkor is, mikor a természetben gyönyörködésnél intenzívebben lekötötte figyelmét a kíséretében levő egyennel, vagy egyénnel folytatott diskurzus.

Szándékosan nem említettük eddig életének egy mozzanatát, melynek ismerete pedig feltétlen szükséges, hogy ha egyéniségét megérteni és részben életének utolsó éveire fényt deríteni akarunk. Nem említettük házasságát, mely a maga rövid tartalmával igazán csak egy mozzanat volt a hosszúra nyúlt életben. Gelléri Szabó János nős volt és neje alig

két évvel halt meg az ő halála előtt, de nem mint oldala mellett élő hitves társ, hanem mint tőle törvénytelen elvált és távol élő magános nő, kit elválásuk után majdnem félszázadig nem látott viszont Gelléri Szabó János és kinek csak koporsója mellett állhatott Losoncon 1908. év nyarán.

Felesége Tóth Klára volt. Atyja Tóth Ferenc a Forgách grófnál uradalmi tiszt, később földbirtokos a Losonc melletti Vidéfalván. A losonci református egyház anyakönyvének tanúsága szerint 1855 január 27-én esketett meg Gelléri Szabó János úr Pesten székelő hites ügyvéd Tóth Klára losonci származású 19 éves hajadonnal. Első találkozásuk, mely egybekelésükhöz vezetett, különös, egészen romantikus volt. Saját elbeszélése szerint épen egy birtokeladás ügyben járt Nógrád megyében és a kíséretében levőkkel épen ebédnél ült, midőn a vendégfogadóba egy kocsi fordult be és egy gyönyörű szőke leány ugrott le róla, ki Losoncról azzal az eltökélt szándékkal jött el, hogy nem megy vissza szüleihez. Gelléri Szabó János elragadtatva a leány szépségétől, kereste hozzátartozóinak ismeretséget és még azon évben nőül vette Tóth Klárát, Losonc hetedhét vármegyére híres szépségét. Azok, kik a fiatal asszonyt ismerték, azt mondják, hogy gyönyörűbb asszony nem volt Budapesten Gelléri Szabó János feleségénél, ki éveken át a pesti bálók ünnepeit királynője volt. Hogy tényleg feltűnő szépség volt, azt igazolja az a kis epizód, hogy nászútjukon Gmundenben Lajos Károly Ágost bajorkirály a fürdőn általános feltűnést keltő szép asszonyhoz szárnysegédét küldte és meghívta könyvtára megtekintésére, felajánlva neki a könyvtárban személyes kalauzolását. E meghívás csaknem kellemetlen affairet eredményezett, mert a férj visszaüzent a trónjáról 7 évvel ezelőtt lemondott uralkodónak, tudtára adva, hogy a nőhöz intézett meghívás, ki férje kíséretében van a fürdőn, ildomtalanosság.

Házasságuk első évében rendkívül boldog volt. Férj és nő kölcsönös szeretettel csüggték egymáson, de fájdalom, a boldogság nem sokáig tartott. Fél-század telt el azóta, hogy a legszebb reményekkel és a boldogság minden feltételeivel megkötött házasság felbomlott. Ki tudná ma megállapítani, hogy a felbomlásban ki volt a hibás? Úgy látszik, hogy intrika áldozatai lettek mindketten, egy intrikáé, melyet Gelléri Szabó Jánosnak egy bizalmas embere és irodájának alkalmazottja szőtt azért, mert a szép asszony nem hallgatta meg őt. A visszautasított szerelmes a gyűlölet találékonyságával megtalálta azt a pontot, amelyen mindkét szívben gyanakvást tudott kelteni és az elhidegülésnek 6 évi együttlét után, válás lett a vége.

(Vége következik.)

Tu l'as voulu George Dandin !

Válasz a három koronás levélre.

Varga Pál kollégiumi számvevő úr a Debreceni Protestáns Lap múlt évi 52-ik számában „Levél a szerkesztőhöz” cím alatt jónak látta az egyházkerületi őszi közgyűlésről szóló s az 51-ik számban meg-

jelent gyűlési tudósítás két passzusa ellen védekezni. A tudósító a maga igazának beh bizonyítása céljából az alábbiakban szembe állítja s szóról-szóra idézi az ide vonatkozó egyházkerületi végzéseket s felvilágosításával kénytelen kimutatni, hogy a számvevő úr védekezése teljesen tarthatatlan.

A szóban forgó egyházkerületi végzés egyike, melynek protekciós példányához a számvevő úr már legalább is december 22-én hozzá jutott, így hangzik : (419. sz.)

„A gazdasági tanácsvégzések átvizsgálása rendén gazdasági albizottsága útján igazgatótanácsunk *meggyőződést szerzett* arról, hogy a háznagy által *idején elkészített* számadások az 1910. év második feléről *számvevőileg* megvizsgálva és lezárva nincsenek és hogy a háznagy szabályzat 18. §-ában előirt számvevői és pénzügyi bizottsági vizsgálat nem történt meg. Úgy, hogy ennek folytán, bár az 1910. évi kollégiumi számadások megvizsgálva és jóváhagyva vannak, mivel ezen év második felére a háznagy számadások most sincsenek megvizsgálva, az ezekben netalán előforduló hibák alterálnak a már jóváhagyott egész kollégiumi számadást is. Igazgatótanácsunk határozati javaslatára : Egyházkerületi közgyűlésünk felhívja a gazdasági tanácsot, hogy a számadások megvizsgálása körül közegeinek szabályszerű működését a legpontosabban ellenőrizze és nyilvántartsa és gondoskodjék arról, hogy a szóban forgó számadások lezárása nyomban foganatosítottassék és hasonló mulasztások a jövőben elkerültesse. Határozati erőre emeltetik”. Ezt a végzést a tudósító tudósításában így ismertette :

„A háznagy hivatal számadása az 1910. évi július—decemberi félévről, noha az még május hóban készen volt¹, mindezideig nem ment át a számvevői vizsgálaton. A kollégiumi gazdasági tanácsot felhívja a közgyűlés, hogy közegével a pontosságot tartassa meg”.

Látnivaló, hogy a tudósítás tartalmilag csak abban különbözik a jegyzőkönyvtől, hogy a tudósítás pénzügyi bizottságról nem tett említést, erre a megemlítésre pedig a dolgok valóságos állása szerint ok nem volt ; s bár egy röpké tudósítás egy szónak, egy kifejezésnek elmaradásáért felelősségre nem vonható, konstatálnunk kell, hogy a pénzügyi bizottság távolról sem foglalhat helyet a vádlottak padján egy sorban a számvevő úrral. Mert hiszen ez a bizottság csak azt vizsgálja felül s csak azzal a kérdéssel foglalkozik, amelyet a kollégiumi gazdasági tanács ebben az esetben a számvevőtől hozzá betérjesztett jelentés után a pénzügyi bizottságnak szabályszerű eljárás céljából kiad. Minthogy pedig a számvevő úr a háznagy 1910. évi júl.—dec. félévi számadás megvizsgálásáról szóló jelentését az igazgatótanács ülésezése idejéig (november hó) be nem nyújtotta : természetes, hogy ebben a kérdésben a gazdasági tanácsnak nem volt mit kiadnia a pénzügyi bizottságnak s a pénzügyi bizottságnak sem volt ebben az irányban tennivalója. A kerületi végzés és a tudósítás egybevetéséből s tartalmából kitűnik, hogy a számvevő úrnak az az állítása, hogy a tudósítás szerint „az egyházkerületi közgyűlés egyenesen a számvevőt tette felelőssé és részesítette megrovásban”, igaztalan

¹ Irhatta volna, hogy még február hóban.

beszéd, mert a tudósítás ezt nem írta. Bár, miután a mulasztás az övé volt, konzekvenciában megbüntetheti a lelküsimeretét akár a megrovás gondolatával is, noha ez a kifejezés egyik helyen sincs használva. A számvevő úr aztán, midőn maga is beismeri, hogy a számadás május hó folyamában a számvevői hivatalhoz *felküldetett*¹ (bár tudomásunk szerint ez még februárban történt és így elég ideje lett volna őszig azt megvizsgálni), meintségül hozza fel, hogy a számadáshoz tartozó segédnaplók (s meri mondani, hogy „ez a lényeg”, i. i. a segédnaplók) és a számadási összesítés nem érkeztek be: a később (ugyan mikor?) összeállított számadási összesítés, valamint a postaltakarékpénztári befizetési lap útján küldött landjakra vonatkozó külön számadás átvizsgálása nem történetelt meg, s. b. s. b. Ezek a nagyhangú kijelentések csak a kérdéssel ismeretleneket tévesztelhetik meg, ha ugyan megtévesztik. Hát csak nem kell hajánál fogva keresni és rángolni elő az üres meintséget, mert mihelyt nem fontoskodik valaki az itt felsorolt aprólékos, kiesnyes részletekkel, be kell ismernie, hogy azoknak az elintézése alig néhány órai munkát veit volna igénybe. Hogy „sürgette” a háznagyot, sőt a háznagy „kérelmét indokoltak találván”, a kérdéses számadások megvizsgálásának befejezését „fel-függesztette”: nagyon visszasan hangzó s megengedhetetlen nagyzózó kijelentések. A számvevőnek nincs jogában *kérelmet* fogadni el a háznagytól, ennél fogva „*fel-függesztés*”-be sem bocsátkozhatik. Indokolt kérésre csak a kollégiumi gazdasági tanács adhat haladékat. De nem a számvevő. S ha *sürgette*, amint állítja, még pedig eredmény nélkül: az lett volna a kötelessége, hogy tegyen róla jelentést közvetlen hatóságának, a gazdasági tanácsnak. De ezt teljesen elmulasztotta, amint hogy a jelentés nem is igen lett volna tanácsos...

Nagyon merészen hangzik az a bizakodás, hogy amikor az igazgatótanács gazdasági albizottsága hitelesen megállapítja, hogy kin múlt az ügy ellátása, a számvevő úr azzal áltatja magát, hogy ha neki alkalma lett volna a gazdasági albizottságot felvilágosítani (!): a végzés más formában látott volna napvilágot. Olyan nagytekintélyű férfiakból szervezett bizottság működésével szemben ez a kis kijelentés számvevő úr részéről nem épen hízelgő nyilatkozat ugyan, de ezzel semmi sincs megeáfolyva abból, amit az albizottság határozati javaslatának praepositívájában a valóságnak megfelelően nagy körültekintéssel hitelesen megállapított.

Az egyházkerületi végzés másik passzusa (420. szám.) a következő: „A gazdasági tanácsvégzések átvizsgálása rendén igazgatótanácsunk nem talált jelentést azon munkálataira vonatkozólag, melyet a pénztár vizsgálatával megbízott külszakértők a pénztár könyvvitelének átalakítására nézve beadtak s amelyről való jelentést, illetőleg javaslatot a 398/AE—1910. sz. egyházkerületi végzés legkésőbb a folyó évi őszi közgyűlésre rendelt. Igazgatótanács határozati javaslata: Egyházkerületi közgyűlésünk felhívja a gazdasági tanácsot, hogy szóban forgó véleményes javaslatát a tavaszi egyházkerületi közgyűlésre feltétlenül terjessze be. Határozati erőre át

¹Hát csak annyiban küldetett *fel* és nem *le*, amennyiben a számvevői iroda történetesen az emeleten van, a háznagy pedig a földszinten.

emeltetik”. A tudósítás ezt írja: „A pénztári régebbi számadások külön megvizsgálásával megbízott külszakértőknek a kezelés s könyvelési rendszer módosítására vonatkozó, mondhatjuk igen jelentéktelen javaslatával a kollégiumi gazdasági tanács még nem foglalkozott. (Oka az, mert az ad hoc megbízott küldöttség előadója, a számvevő, javaslatát, illetőleg jelentését még nem nyújtotta be.) A közgyűlés a gazdasági tanácstól a jelentést a tavaszi közgyűlésre elvárja”.

Látványos, hogy a tudósítás itt is valót mondott. Hogy a zárjelben reámutatott a mulasztás okára: ez ne essék rosszul a számvevő úrnak. Hogy a tudósító igen jól volt informálva: bebizonyítja maga a számvevő úr a saját nyilatkozatával. Mi az ő mulasztásának „az érthető oka?” mely „nem épen a számvevő mulasztásában keresendő?” Ezt a meintséget sem megérteni, sem elfogadni nem lehet. Hiszen ő maga ismeri be alább, hogy a 398/AE. végzésben már megsürgetteit jelentés azon múlt, mert ő, az ad hoc küldöttség előadója, adataink szerint szept. hó derekán kért ugyan haladékat az elnöktől a jelentéstételre, de azt elhallgatja, hogy ezt a haladékat is akkor kérte, amikor az elnökség szeptember derekán annak benyújtását már megsürgette, de amely haladék megadására vonatkozó írásos dokumentumot a számvevő úr felmutatni nem tud, mert végtére ő is csak „hallgatólag” nyert engedélyre hivatkozik. S mivel az elnök nem ismételte a sürgetést, ezt a számvevő úr úgy vette, mint haladékat ad graecas calendas.

A számvevő úr a nagy tanulmánnyal fontoskodik, pedig, mikor értesült a veszedelemről, mely felülről fenyegeti, rögtön kész volt a jelentéssel. Igaz ugyan, hogy teljesen illetéktelen helyen nyújtotta be azt, az is igaz, hogy megkapta az utasítást, amit anélkül is tudhatott volna, hogy a jelentést az ad hoc küldöttséghez, annak elnökéhez kellett volna be-terjesztenie. De az is igaz ám, hogy a közel egy esztendőre terjedő mélységes tanulmányozás után a dolog legkönnyebbik végét fogta a számvevő úr s azt javasolta, hogy miután az egyetem létesítése sok változást fog maga után vonni: halasszuk akkorára a dolgot. Bravó! a múlt tavaszra várt, a múlt őszre halasztott, de a jövő tavaszra okvetlenül elrendelt jelentés ilyen nyúlfarkú alakjában korábban is megszülethetett volna. Ennyit kijelenthetünk, anélkül, hogy a kérdés ilyen irányú eldöntésében állást kívánánk foglalni.

A tudósító zárjelben tett észrevétele igazságon alapult. Kár tehát ennél a pontnál a számvevő úrnak azzal próbálkozni, mintha a tudósító a gazdasági tanács meintségére sietett volna. A gazdasági tanácsnak nincs szüksége a meintségre. Ilyen gondolatot vetni a szerkesztőhöz intézett levélbe, legalább is hálátlanság az elnézések gyakorlásáért.

Nem ok nélkül vártam volna, hogy ne csak az itt tárgyalt két passzussal foglalkozott volna a számvevő úr, hanem még mással is. Mert hiszen mondott az a tudósítás egyebet is. De hagyjuk. Propter bonum pacis hagyjuk. Ezt a nagyközönség úgy se látja.

Végül megvallom, hogy nem szívesen foglalkoztem ezzel a szerkesztőhöz intézett „levél”-lel. De a helyzet teljes ismerése, a félrevezetés törekvésének észlelése után nem engedhetem meg, hogy ennek a

lapnak olvasó közönségét bárki is megléveszteni próbálja. Tökéletesek nem lehetünk ugyan, csak törekszünk arra: de az a tapasztalatom, hogy aki kézzelfogható, letagadhatatlan mulasztását is mindenáron mentegezni próbálja: az nem útban, de lávozoban van a haladás vonalától, szuggerálván magának már is a befejezett tökéletességét.

Csak annyit még, hogy kár is volt ebbe a levélíráshoz fogni a számvevő úrnak. A sajtónak feladata, sőt szigorú kötelessége a közügy terén alkalmazott egyének munkáját figyelemmel kíséreni. Ennek a lapnak a tudósítója ezt a kötelességét gyakorolni fogja ezután is és igen fog örvendezni, ha mulasztásokra, késedelmekedésekre nem lesz kénytelen reámutatni, kivált mikor a mulasztásokat a hivatalos felettes hatóság minden kétségen kívül konstataálta. Dehát „tu l'a voulu George Dandin!”

Válasz a Varga Pál úr levelére.

A Debreceni Protestáns Lap múlt évi 52-ik számában megjelent s a szerkesztő úrhoz címzett levélre egyik akadémiai tanár úr volt szíves jóakarólag figyelmemet felhívni. Sajnálattal láttam a levél olvasása után, hogy Varga Pál kollégiumi számvevő úr az olvasóközönség félrevezetése céljából a saját mulasztásának okát reám törekszik háritani. Hosszasan foglalkozván ugyanis levelében a háznagyi hivatal 1910 júl—dec. és 1911 jan—jún. félévi számadása megvizsgálásának késedelme kérdésével, önvédelme abban csúcsosodik ki, hogy a késedelemnek a háznagy volna az oka, mintha a számadás megvizsgálásának elmulasztása a háznagy kérelmére történt volna. Megenged nekem a számvevő úr, ha kijelentem, hogy felsorolt állításai nem fedik a valóságot. Ugyanis a számvevő úr elismeri ugyan, hogy az 1910. évi július—decemberi félévi számadás naplója és összes okmányai idejében meg voltak vizsgálva, rendben is voltak, csupán az összesítésekről szóló kimutatások, illetve az egyes csoportosítások hiányoztak. Én ezekkel is készen voltam inpurum munkámban, aszerint számoltam el a pénzüri hivattal a cím nélkül beszámított pénzt, tételeim, címleteim záró összegei helyesek voltak, ezt a későn (az őszi egyházkerületi gyűlés után) végrehajtott számvevői vizsgálat is elismerte, azonban a tisztázatba nem vezethettem be sokáig, mert könyveim a számvevői irodában heverték. Egyébként tény, hogy erre a kis hiány pótlására s annak számvevői ellátására alig pár órai idő elégséges. Tény, hogy a csekély záró munkálat elkészítésére és megvizsgálására a számvevő urat több ízben kértem. Igaz, hogy a tavaszi egyházkerületi közgyűlés idejére sok munka várt mindnyájunkra s én, megállapodásunk szerinti az igazgatótanács gazdasági albizottságának tavaszi ülésezése alkalmával azt a nyilatkozatot tettem, hogy (a különben számvevői vizsgálatra már átadott) 1910. évi júl—dec. félévi számadásom az 1911. évi január—június félévi számadással fog egyszerre felkerülni. Ha ez nem történt meg az őszi ülésezés idejére, arról nem tehettem, mert én az utóbbi félévi számadást is szeptember hóban vizsgálatra bocsátottam. Számadásaimban sem kiegészítésre, sem helyesbítésre szükség nem volt, mert munkálatom eredeti alakjában helyesnek

találattott. Szinte csudálatos, hogy ami nem volt elvégezhető februártól, illetőleg szeptembertől kezdve egész november hónapig, az egyházkerületi közgyűlés csak hírből ismert intelmének hatása alatt december hó elejére már elkészült.

Igy állván az ügyek, én nyugodt lélekkel bizom ügy felettes hatóságaimnak, mint e lap igen tisztelt olvasóinak megítélésére azt, hogy ki volt hát a felmerült kérdésben a mulasztás elkövetője? És azt, hogy vajjon az ilyen hírlapi tárgyalásokra a számvevő úr érdekében egyáltalán volt-e valami szükség?

Tóth Ferenc,
koll. háznagy.

KÜLÖNFÉLÉK.

A főjegyző- és tanácsbíró-választás. Január 4-dikén esütörtökön délelőtt bontotta fel a kerület által kiküldött bizottság az esperesi hivatalok által beküldött szavazatokat. A bizottság, amelyben főgondnok öméltósága és főtiszteletű püspökünk elnököltek, 1/21-re lett készen fárasztó munkájával és ekkor állapította meg a nagy érdeklődéssel várt eredményt (soha nem voltunk még választásnál tájékozatlanabbak), mely a következő: A beadott szavazatokból Kiss Ferenc alsó-szabolcsi esperes kapott 486-ot; Fuló Zoltán egyházkerületi aljegyző kapott 281-et, megosztott 5: így tehát 200 szótöbbséggel Kiss Ferenc alsó-szabolcsi esperes győzött. A tanácsbíróvágra vonatkozólag az eredmény ez: Beadott 778 érvényes szavazat. Ebből kapott Jánosi Zoltán debreceni lelkész 522 szavazatot, Szele György szintén debreceni lelkész 112, Andrássy Kálmán baji lelkész, a közép-szabolcsi egyházmegye tanácsbírája 109 szavazatot. Így nagy szótöbbséggel (222) egyházkerületi tanácsbírónak Jánosi Zoltán debreceni lelkész választott meg. A két új vezetőegyházkerületi állást nyert férfiút a magunk részéről is üdvözöljük. A jó Isten adjon nekik időt és erőt, hogy a két elnökkel egyetértésben munkálhassák egyházkerületünk javát és szolgálhassák szentegyházunk s a magyarság érdekeit.

— **Újesztendő a kollégiumban.** A kollégium, valami régi mythosz alapján, őszi éjnap egyenlőség idejétől októbertől, illetve szeptembertől számítja az éveket. A közönséges polgári, illetve a római kalendárium hatása alól azonban nem képes magát elvonni és gazdasági számadását már polgári évek szerint vezeti s mint afféle kis állam, a polgári év elején jubilálja vezéreit. Ezek a főgondnok, a püspök és az iskola-

gondnok; ők az iskola hatóságai, nagyon helyes és bölcs dolog az is, hogy a kollégium tanárai és tisztviselői (vannak már vagy fél-százan) újesztendő első napján felkeressék őket és szerencset kívánjanak nekik. Az idén, az ú. n. kis tábla volt soron és csak az igazgatók, dékánok s az ügyész tisztelegtek. Annál bensőségesebb volt maga az aktus, mely a fő-tiszteletű püspök úr újévi beszédével kezdődött. Ennek meghallgatására temérdek néppel, (de hát miért nem lehet e nap délelőttjén két templomot is tartani) a tanári-kar is megjelent. Még pedig, hogy helyet kaphasson, idejében megjelent és tanúja lehetett a feldicsért ó-keresztyén izű biblia-olvasásnak, melyet a szó közepén szakított félbe a karzati kántornak kiküldött tanítóképezdész éneklése. Hosszú, csaknem egész órai várakozásba került míg az egyházi beszédhez eljutottunk. Ezt a 119. zsolt. alapján felépített szép csengő hangon előadott prédikációt mély figyelemmel hallgatták a hívek és nagyon megvoltak elégedve a püspök pappal, akit sokan most láttak először. A debreceniek egyrésze tanyán lakik és ritkán jön be a városba; kültelki vándor misszionárius pap még itt, Debrecenben sincs; tanyai ember csak ilyen alkalmakon hallhatja az Isten igéjét s látogathat templomot, $\frac{1}{2}$ 11-kor volt vége a szent szolgálatnak, melyet a hosszú újévi hirdetés rekesztett be. Ezt is olvashatta volna más szereplő is. De rátérek már az újévi üdvözlésre, mely a főgondnok előtt az akadémiái igazgató hivatalos helyiségében folyt le, míg fő-tiszteletű püspök úr és Kovács József polgármester a főiskola helyi gondnoka, házaiknál fogadták a kollégiumi küldöttséget, melynek részéről dr. Ferenczy Gyula, ez évi rektor tolmácsolta a tanári-kar jókívánatait. Főgondnok úr öméltósága, fő-tiszteletű püspök úr és az iskolai gondnok lekötelező szavakkal válaszoltak és rokonszenvesen fogadták a megjelenteket. De volt nemcsak nyájas szó, hanem más is. Gazdag kolláció várta a nt. és tekintetes tanár urakat. Volt gazda is, volt szíveség is, az új napnyugati bölcsék azonban csak úgy immel-ámmal fogyasztották a drága jó diós-vajas és tepertős pogácsákat. Biztatni kellett őket, nem mint diákokkorokban. A szintén tisztos vénységű italokhoz meg alig nyúltak hozzá. Ma már a modernség — az urak, ebéd után isznak egy kis pohár likórt a fekete kávé előtt. S ha az antialkoholisták el nem hagyják hitüket, maholnap az egész vendéglátás és poharazás kimegy a divatból. De szerencsés és boldog újesztendőt akkor is

fognak kívánni az emberek és azt kívánunk mi is ismételtén a „Debreceni Protestáns Lap” olvasóinak, a mi kedves bátyáinknak, barátainknak és ifjú társainknak. Boldog új esztendőt. Sok számos boldog új esztendőt.

— **A debreceni református egyház múlt évi mérlege.** Nálunk reformátusoknál az a szokás, hogy az újév első napján egyházi beszéd után a szószékből olvassák fel az elmúlt esztendő nevezetesebb adatait. Így történik ez Debrecenben is, ahol az egyház életében több nevezetes esemény történt. Felépült, illetve fedél alá került az Árpád-téri templom, megkezdődött a másfélmilliós egyházi bérpalota építése és még mindig nem lépett életbe a paróchiális körökről szóló törvény. Az Árpád-téri templom a Vecsey — Bruckner kegyes alapítványból épül. Az orgona, harang és az órák azonban a hívek áldozatkészségének vannak fentartva. Erre tételnek ki a templomi perselyek, melyekbe ez alkalommal koronások is bőven hullottak. Az egyház múlt évi mérlege kedvező. A jótékony adományok és alapítványok 10.000 korona körüli összeget hoztak be. Az adományozók közt gyakran találkoztunk a Kőrösi János uram és hitvese neveivel, 1000 koronát adtak az új templom órájára, ugyanannyit az úrasztalának elkészítésére. Derék, áldozatkész tisztos pár, akik méltán lépnek a régi nagy polgár alapítók, egyház és iskola fentartók sorába. Sok adományt hallottunk a K. Tóth Kálmán kedves bátyánk vezetése alatti Ispotályra is. Az intézmény a reformáció alkotása, ragaszkodnak is hozzá a debreceniek és hol több, hol kevesebb adománnyal állandóan megemlékeznek erről a nagyfontosságú s ma is népszerű intézményről. Hátha még diakoniszszáink is lesznek! A legnagyobb jótékonytságot az idén maga az egyház gyakorolta. 20—30 ezer korona körüli összeggel fentartott Ispotály mellett (majd sort kerítünk ennek is az ismertetésére) 22,256 koronát adott az egyház csak az árvák segélyezésére és el-látására. A születések száma 2143, a halottaké 1663 (+ 480), áttértek 30-an, kitértek 16-an (+ 14). Há-zasságra lépett 602 pár, ezek közt vegyes 140 pár; ezek közül reversálist adott javunkra 119 pár, ká-runkra 37, nem állapodott meg 55 pár. Az anya-könyvek szerint van Debrecennek 55,117 református lakosa. Ebbe a számba a beköltözöttek nincsenek belefoglalva. Ezekkel együtt 65—70 ezer körül járhat a tényleges létszám.

— **Arday Pál.** Megilletődött szívvel olvastuk és adjuk a következő gyászlevelet: Alulírottak fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk a szerető férj, apa, testvér, sógornak, nagytiszteletű *Arday Pál* tiszavídi református lelkipásztornak december hó 30-án dél-után 5 órakor, hosszas szenvedés után, életének 60-ik

évében történt elhunytát. A megboldogult drága halott földi maradványait 1912 január hó 1-én délután 1 órakor fogjuk a tiszavídi sírkertben örök nyugalomra helyezni. Tiszavid, 1911 december hó 30. Özv. Arday Pálné szül. Kocsár Vilma felesége. Pál, Jenő, Aladár, Sándor, István, János, Erzsébet, Vilma, Lajos, Károly gyermekei. Özv. Arday Zsuzsanna Balogh Mihályné, özv. Arday Borbála Pányoki Lajosné, Arday Károly, Arday László, Arday Mária testvérei. Janka Sándor és neje, Vargha Pál és neje, Kocsár Elek és neje, Kocsár Sándor és neje sógorai. Béke poraira! (Nekrologot kérünk.)

— **Belsőháború.** Az *Órálló* meglehetősen szenvedelmesen panaszkodik, hogy a miskolci református felsőbb leányiskolában nagyobb tandíjakat szednek az ág. hitv. evangélikus növendékektől, mint a reformátusoktól. Nem tudjuk mivel járultak az ottani ág. hitv. evangélikusok az illető iskola fenntartásához? Ha közös alapítású az intézet, úgy helytelen az eljárás. Ha azonban az ág. hitv. evang. testvéreink a miskolci református felsőbb leányiskola fenntartásában nem vesznek részt és magukra nézve megfelelő terhet, úgy nincs joguk a panaszra s nincs semmi oka annak, hogy ez az ügy illetéktelenül a hivatalos lapba hurcoltassék és ott mint atrocitás tárgyalassék. Ez az egész dolog mesterségesen felfújtt valami, legfeljebb csak gazdasági s nem felekezeti ügy. Minden ott fordul meg, hogy a miskolci felsőbb iskolának több jövedelemre van szüksége, hogy több kiadásait fedezni tudja. Így került az odíozus tandíj emelésére a sor. Ez lehet helyes számítás, amely meghozza a több jövedelmet, lehet azonban helytelen is, ha elriaszt több szegényebb növendéket. (A szegénysorsú jó tanulóknak azonban kedvezményeket is szoktak adni). Akárhogy is álljon a dolog azonban, az egész ügy csak a miskolci református felsőbb leányiskolának egy olyan amilyen, de teljesen jogos belső intézkedése és nem az ág. hitv. evangélikus testvéreinken esett sérelem s hogy nem az, igazolja azon körülmény is, melyszerint ott a tanári-karban több ág. hitv. evang. fordul elő. Ez csak nem mutat az ág. hitv. evangélikusok elleni animozitásra?

— **A bürokratizmus.** „Kicsi a lány nagy a gondja” mondja a röpke szó. Nagy az állam, kicsi a gondja, mondhatnánk mi, midőn a miniszteriumi számvevőség 19,529. számú átiratát olvassuk, mely ilyenformán hangzik: Mitrovics Gyula volt miskolci református felső leányiskolai igazgatónak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 269,999—1909. számú rendelet alapján évi 600 korona fizetési kieg. államségélyt utalványoztatott, a 391,133—1909. sz. rend. 1909 május 1-től azonban évi 200 koronát utalványoztatott a fenti 600 korona helyett. A miskolci adóhivatal azonban 1909 május hóra is 50 koronát fizetett ki, holott a 391,133—1909. sz. rendelet értelmében már csak 16 kor. 66 fillért kellett volna kifizetnie. Ennélfogva 33 kor. 34 fillér túlfizetés származott. Ezen 33 kor. 34 fillér megtérítését illetőleg ezen számvevőségtől észrevétel bocsátatott ki a miskolci adóhivatalhoz, az azonban csak 33 koronát vont le, tehát — kor. 34 fillérrel kevesebbet. Mivel nevezett volt felső leányiskolai igazgató jelenleg mint debreceni

jogakadémiai tanár működik, megkeresem Címet, szíveskedjék (hivatalos eljárás során, jegyzőkönyv felvétel, gazdasági tanácshoz való előterjesztés stb.) nevezett igazgató, illetve tanár ottani illetményéből — kor. 34 fillért levonni és azt a debreceni m. kir. adóhivatalnál a vallás és közoktatásügyi miniszter. tárcsa javára befizetni és az állami felsőbb leányiskolák alnaplójában bevételeztetni stb.”. Haj, haj, kicsi a lány, nagy a gondja. Nagy az állam, kicsi a gondja. Haj, haj, bürokratizmus.

— **A kisújszállási diák-koncert.** A kisújszállási főgimnáziumnak mindig karácsonyi szünidő alatt van a nagy napja, melyen a közönség elébe lép. Ez az alkalom rendszeresen valami hangverseny, melyen a főgimnázium megmutatja, amit az iskolai tárgyak mellett tud és emellett megpróbálja legalább egy estére szórakoztatni is az iskolát, diákokat s a tanügyet karoló lelkes közönséget. Ilyen volt a decemberi diák koncert is, melyről még post festa is érdemes egy-két jó szót mondani. Jó szót, mert mást nem is lehet. Ritka dolog, amit bemutattak az iskola tanárai és tanulói. Mert a tanárok együtt fáradoztak a fiúkkal és mind a rendezésből, tervelésből, mind a betanításból kivették a magok részét. Szücs Gergely és Hoffmann Károly (az új zenetanár) tanárok jártak elől jó példával. És a diákok megfogadták a jó szót, követték az adott példát és olyan diadalt arattak, amely még itt a Kunföldön is számot tesz. Mert itt az iskolák a zene és ének terén valami csodálatosat produkálnak. A mezőtúri diák kántus és zenekar Debrecenben is számot tenne és a kisújszállásiak a mezőtúriakkal egy vonalban állanak. Legalább ezt bizonyította a diák koncert, mely a Segítő-egyesület javára 187 korona jövedelmet hozott és másképen is szolgálta a szépen fejlődő kisújszállási református főgimnázium ügyét. Üdvözljük ez alkalomból a derék tanárokat, tanulókat.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Pályázat új férfi négyeskarra.

A debreceni református főiskola *Kövesdy János* kegyes alapító végrendelete értelmében ebben az évben a következő feltételek mellett férfi négyes karra hirdet pályázatot.

Báhol részben vagy egészben előadott vagy bárhogy többszörösített művek ki vannak zárva.

1. A gyászének szövege az ev. református egyház tanainak megfelelő, inkább vigasztaló s olyan tartalmú legyen, hogy azt a főiskolai énekkar úgy az alapítók emlékünnepevényén, mint más gyászünnepevényen, valamint temetéseken is előadhassa.

2. A pályamű vezérkönyv alakban férfi négyes karra irandó; egy eredeti példányban és két másolatban adandó be. A szólamok külön kiírása szükséges. Legyen dallamos, átkomponált, (esetleg versszakos, de akkor két versszaknál többet nem használhat, előadása legalább három percig tartson), szabályos összhangzatú (az összhangosítást a szerző maga köteles összeállítani, átiratok kizárva). Nagyon nehéz ne legyen. Tenornál *a*-n felül, basszusnál *f*-nél alább ne terjedjen. Magán énekrészek kerülendők.

3. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jellegű levéllel ellátva, 1912. év június hó 1-ső napjáig alólírott lakására küldendő; a jellegű levélben a szerző lakása és állása jelzendő; a jellege a pályaműre is ráírandó.

4. A szerzőnek a pályaműbírók csak egy tagjával megismertetése is a pályázók közül való kizárást vonja maga után.

5. A pályadíjat csak abszolútbecsű műnek adjuk ki.

6. A díjazott mű minden tekintetben a főiskolai énekkar tulajdona marad.

7. Pályadíjak: a) 150.—, egyszázötven korona; b) 100.—, száz korona; c) 50.—, ötven korona, amelyekel a főiskolai pénztár a jutalmazottaknak el fog küldeni.

8. Azon műveket, melyek pályadíjat nem nyernek, 1912 július 1-től kezdve a feladóvevény beküldése után alólírott azonnal visszaküldi, még azon esetekben is, ha a pályázat eredménye a jelzett időre a hírlapokban meg nem jelennék.

9. Utánnomási nem díjazunk.

Debrecen, 1912 január 1.

Mácsay Sándor,

a főiskolai énekkar vezető tanára
Szent-Anna-utca 29.

Lelkeszi fizetésekiegészítő illetmények 1912. január—június félévre.

A lelkeszi fizetésekiegészítő illetmények az alábbi összegekben vannak kiutalva. Tisztelettel kérem a járandóságra jogosult nyugtiszteletű lelkesz urakat, hogy a szétküldött nyugtálap felhasználása mellett méltótlanságnak szabályszerűen felbélyegzett nyugtáikat kifizetés végett beküldeni.

Abádszalók 240 K 33 f. Adorján 481 K 44 f. Ajak 613 K 34 f. Albis 266 K 91 f. Amasz 387 K 82 f. Anares 420 K 73 f. Angyalos 340 K 85 f. Ant 153 K 30 f. Apa 279 K 41 f. Apagy 407 K 33 f. Apátke-reszlúr 608 K 43 f. Aranyosmegyes 208 K 51 f. Árpád 134 K 31 f. Arlánd 44 K 01 f. Asztély 307 K 18 f. Atya 340 K 48 f.

Bábony 286 K 03 f. Bácsaranyos 462 K 45 f. Badaló 140 K 90 f. Bajj 191 K 58 f. Báka 441 K 66 f. Balazsér 543 K 90 f. Balsa 117 K 94 f. Bályok 224 K 57 f. Békéssámsón 507 K 06 f. Barabás 54 K 53 f. Barkaszó 96 K 06 f. Batiz 451 K 26 f. Bátor 168 K 21 f. Bélzerind 402 K 93 f. Belényes 224 K 76 f. Belényesújlak 309 K 04 f. Bene 437 K 46 f. Benk 461 K 16 f. Bere 457 K 53 f. Beregújfalú 152 K 70 f. Beregardó 415 K 64 f. Berenes 124 K 02 f. Bereityószentmárton 404 K 81 f. Berkesz 314 K 74 f. Besenyőd 446 K 60 f. Beszterecz 536 K 63 f. Bezdéd 372 K 21 f. Biharfelegyháza 263 K 70 f. Bilke 607 K 85 f. Nyirbogat 303 K 86 f. Bogyoszló 173 K 64 f. Borossebes 342 K 84 f. Borzova 591 K 89 f. Borzova 170 K 99 f. Bótrágy 57 K 63 f. Bökény 509 K 93 f. Bulesu 413 K 86 f. Bunyaszegszárd 138 K 45 f. Békéscsaba 462 K 44 f.

Czegénydányád 478 K 77 f. Csaholez 280 K 83 f. Csaroda 147 K 64 f. Császló 483 K 67 f. Csatar 214 K 38 f. Cséce 512 K 37 f. Csenger 216 K 27 f. Csengerbagos 338 K 92 f. Csengerújfalú 337 K 70 f.

Csepe 489 K 88 f. Cserepeskenéz 485 K 36 f. Csermő 417 K 07 f. Csetfalva 396 K 32 f. Csokaly 302 K 52 f. Csomaköz 232 K 23 f. Csonkapapi 198 K 52 f. Csorvás 329 K 36 f.

Dabolcz 382 K 63 f. Danesháza 232 K 78 f. Dara 319 K 85 f. Darnó 490 K 54 f. Darócz — K f. Darvas 273 K 64 f. Deda 390 K 38 f. Demecser 353 K 68 f. Dengeleg 469 K 86 f. Dobra 164 K 69 f. Dolha 391 K 27 f. Damahida 502 K 49 f.

Egri 413 K 92 f. Élesd 201 K 48 f. Encsencs 258 K 49 f. Eperjeske 414 K 71 f. Éradony 358 K 72 f. Érendréd 186 K 35 f. Érkeserű 245 K 64 f. Érkörtvélyes 332 K 69 f. Érolaszi 441 K 13 f. Értarcsa 443 K 48 f. Erdőgyarak 130 K 36 f.

Fábiánháza 233 K 24 f. Fanesika 456 K 64 f. Feketeardó 364 K 06 f. Feketetót 371 K 39 f. Fekete-patak 297 K 61 f. Felsőábrány 476 K 99 f. Felső-józsa 126 K 14 f. Fenes 193 K 49 f. Fényeslitke 167 K 51 f. Fertőszalmás 262 K 65 f. Forgolány 468 K 22 f. Fornos 333 K 61 f. Fugyi 371 K 91 f. Fugyivásárhely 331 K 63 f. Füledd 268 K 68 f. Fülöpös 364 K 41 f. Fülöpösdaróc 470 K 62 f.

Gáborján 205 K 30 f. Gacsály 268 K 83 f. Gálospeetri 380 K 62 f. Garbolcz 547 K 60 f. Gebe 403 K 24 f. Géberjén 468 K 89 f. Geese 572 K 41 f. Gelénes 211 K 18 f. Gemze 433 K 64 f. Gencs 385 K 93 f. Géres 277 K 32 f. Geszteréd 384 K 56 f. Gödényháza 484 K 25 f. Gulács 141 K 42 f. Gut 257 K 89 f. Gádoros 407 K 15 f. Gelse 539 K 41 f. Gyorok 272 K 92 f. Győrtelek 283 K 23 f. Gyula 250 K 90 f. Gyula háza 159 K 46 f. Gyulaj 272 K 81 f. Gyügye 439 K 06 f. Gyüre 434 K 96 f.

Hajdudorog 393 K 71 f. Halábor 486 K 96 f. Halmi 340 K 09 f. Harangláb 373 K 35 f. Hegyközkovácsi 358 K 33 f. Hegyközpályi 284 K 59 f. Hegyközsáldobágy 356 K 59 f. Hegyközszentimre 121 K 80 f. Hegyközszentmiklós 154 K 55 f. Hegyköz-újlak 297 K 72 f. Hermánszeg 348 K 92 f. Her-telendyfalva 359 K 06 f. Heteny 194 K 79 f. Hirip 265 K 09 f. Hodász 362 K 88 f. Homok 527 K 21 f.

Ibrony 350 K 81 f. Ilk 436 K 44 f. Iriny 502 K 01 f. Izsnyéte 140 K 26 f.

Jákó 496 K 87 f. Jakóhodos 108 K 69 f. Jánd 206 K 31 f. Jármi 417 K 78 f. Józsefháza 341 K 88 f.

Királydaróc 446 K 09 f. Kajdanó 537 K 62 f. Kakszentmárton 354 K 64 f. Kallósemjén 470 K 90 f. Kaplony 468 K 02 f. Kántorjánosi 161 K 11 f. Kanyár 182 K 83 f. Karász 329 K 56 f. Kék 1911 II. f. 1912 I. f. 673 K 64 f. Kékese 346 K 32 f. Kér 282 K 35 f. Kérsemjén 433 K 19 f. Kéres 501 K 72 f. Kétz 461 K 82 f. Kigyós 174 K 99 f. Kisbégány 291 K 82 f. Kisholos 436 K 60 f. Kisjenő 376 K 15 f. Kiskereki 152 K 94 f. Kiskoles 236 K 31 f. Kisléta 370 K 70 f. Kislónya 284 K 32 f. Kismajtény 260 K 83 f. Kismarja 219 K 57 f. Kisnamény 336 K 56 f. Kispaleske 528 K 43 f. Kisszántó 387 K 54 f. Kisszekerés 400 K 87 f. Kisvarsány 301 K 46 f. Klopódia 269 K 99 f. Köly 392 K 51 f. Komlódtót-falu 418 K 86 f. Komoró 472 K 87 f. Kopócsapáti 548 K 37 f. Kótaj 323 K 34 f. Köbölkut 353 K 38 f. Kölese 389 K 42 f. Kőmörö 357 K 06 f. Körösszeg-apáti 302 K 85 f. Kőszegremete 273 K 01 f. Kun-ágotá 122 K 07 f. Kuncsorba 500 K 02 f.

Laskod 343 K 33 f. Lázari 340 K 66 f. Less 553 K 49 f. Lippa 386 K 08 f. Lorántháza 319 K

28 f. Lövő 512 K 32 f. Lövőpetri 447 K 40 f. Lugos 499 K 20 f.

Macsola — K — f. Magosliget 476 K 78 f. Magyarhomorog 63 K 17 f. Magyarakakucs 425 K 81 f. Majtis 421 K 33 f. Makkosjánosi 403 K 53 f. Mánd 524 K 21 f. Mándok 350 K 43 f. Márokpapi 414 K 17 f. Mártonfalva 520 K 29 f. Matoles 379 K 39 f. Mátyus 516 K 24 f. Méhtelek 436 K 79 f. Mérk 342 K 60 f. Mezőtelki 321 K 55 f. Mezővári 226 K 97 f. Micske 375 K 80 f. Mihálydi 500 K 21 f. Mikola 166 K 95 f. Milota 323 K 96 f. Misztótfalu 396 K 15 f. Mogyorós 415 K 64 f. Monostorpályi 169 K 39 f. Munkács 126 K 28 f. Mezőladány 477 K 24 f.

Nábrád 316 K 33 f. Nagyar 310 K 38 f. Nagybégány 452 K 04 f. Nagydobos 1911 II. f., 1912 I. f. 583 K 20 f. Nagygéc 428 K 65 f. Nagyhodos 494 K 08 f. Nagykolcs 1911 II. f., 1912 I. f. 682 K 34 f. Nagymajlát 347 K 32 f. Nagymuzsaly 291 K 81 f. Nagyszántó 334 K 78 f. Nagyszekeres 415 K 70 f. Nagytarna 480 K 02 f. Nagyvarsány 373 K. Nagyfalva 68 K 24 f. Nevetlenfalva 375 K 15 f. Nyibocskó 789 K 80 f. Nyiracsád 528 K 62 f. Nyirbogdány 416 K 90 f. Nyirmada 274 K 79 f. Nyirmegyes 111 K 05 f. Nyüved 298 K 71 f. Nagybeeskerek 67 K 80 f.

Ófehértó 369 K 75 f. Ópályi 450 K 19. Ombod 214 K 02 f. Oros 445 K 15 f. Ottomány 174 K 01 f. Óvári 155 K 22 f. Ór 359 K 43 f. Óvénd 276 K 87 f. Pankota 272 K 01 f. Panyola 104 K 78 f. Pap 422 K 01 f. Papos 556 K 86 f. Parasznya 555 K 67 f. Patóháza 435 K 39 f. Pelbárhida 402 K 40 f. Penyige 443 K 05 f. Peineháza 580 K 47 f. Péterfalva 505 K 21 f. Pettén 387 K 46 f. Piriese 429 K 68 f. Piskolt 299 K 33 f. Pocsaj 23 K 27 f. Poklostelek 296 K 80 f. Pósalaka 428 K 80 f. Pustadaróc 483 K 20 f. Pustatold 302 K 24 f. Pusztajlak 443 K 86 f.

Rád 479 K 53 f. Rafajnaújfalu 179 K 35 f. Rákóczyfalva 522 K 54 f. Ramocsabáza 461 K 46 f. Rápoli 496 K 27 f. Remete 426 K 09 f. Resiczabánya 1912. év I. f. 574 K 68 f. Riese 439 K 68 f. Rohod 324 K 29 f. Rozsály 539 K 76 f.

Salánk 122 K 05 f. Sáp 92 K 91 f. Sarkadkeresztúr 299 K 14 f. Sárköz 454 K 92 f. Sárközújlak 564 K 06 f. Sárosoroszi 397 K 94 f. Sényő 463 K 37 f. Sima 437 K 08 f. Som 158 K 82 f. Šonkád 133 K 71 f. Surány 485 K 46 f.

Szabolcs 375 K 92 f. Szakál 403 K 80 f. Szakoly 472 K 07 f. Szamosbeecs 350 K 66 f. Szamosdob 292 K 03 f. Szamoskóród 515 K 21 f. Szamosújlak 427 K 48 f. Szaniszló 416 K 90 f. Szárazberek 345 K 32 f. Szemlak 253 K 65 f. Szentjános 165 K 58 f. Szentjobb 396 K 62 f. Szentleányfalva 333 K 66 f. Krasznaszentmihály 518 K 55 f. Széplak 428 K 27 f. Szeres 428 K 41 f. Szkulya — K — f. Szentheléna 512 K 61 f. Szentpéterszeg 143 K 86 f.

Tákos 344 K 01 f. Tamásváralja 386 K 53 f. Tamásda 322 K 46 f. Tass 415 K 03 f. Tatárfalu 447 K 18 f. Tekeháza 440 K 21 f. Nyirtét 346 K 02 f. Tiszaadony 212 K 35 f. Tiszabecs 105 K 88 f. Tiszaszilárd 177 K 16 f. Tiszakeresztúr 513 K 78 f. Tiszakóród 312 K 69 f. Tizsakürt 75 K 80 f. Tizsalók 212 K 50 f. Tiszapolgár 255 K 21 f. Tizszalka 211 K 57 f. Tizsaug 238 K 16 f. Tizsajhely 562 K 50 f. Tizsajlak 393 K 84 f. Tizsavid 248 K 96 f. Tizsáberek 463 K 54 f. Tivadar (Bereg vm.) 491 K 88 f.

Tivadar (Ugocsa vm.) 478 K 67 f. Tornospálcza 294 K 94 f. Tóti 434 16 f. Tunyog 279 K 97 f. Túrterebes 393 K 02 f. Tura 238 K 64 f. Tuzsér 381 K 44 f. Tizsaszentmárton 375 K 07 f.

Ujfehértó 173 K 80 f. Ujléta 350 K 60 f. Uszok 430 K 32 f.

Vaja 277 K 64 f. Vajda 175 K 09 f. Vámfalu 308 K 24 f. Vámosalya 188 K 19 f. Vámosoroszi 344 K 72 f. Váncsod 238 K 02 f. Vasmegyer 368 K 79 f. Vedresábrány 594 K 65 f. Vencsellő 227 K 19 f. Verbőc 415 K 28 f. Vértés 293 K 55 f. Vetés 245 K 52 f. Vitka 227 K.

Zápszony 156 K 70 f. Zsadány (Bihar vm.) 164 K 87 f. Zsáka 78 K 26 f.

Rózsa Sándor,
egyházkerületi pénztárnok.

HIRDETÉSEK

felvételnek a kiadóhivatalban.

Papi és katonai
egyenruhákat
fest és tisztít

Hrabéczy

gyár részvénytársaság

Debrecen, Széchényi-u. 42.

323. TELEFON 323.

Fiók felvételi üzletek:
Csapó-utca 30., Hatvan-utca 11.

Világhi ü „BORSALINO“ és hazai
gyártmányu kalapok, házilag ké-
szült férfi ingek, férfi divatárak

rendkívüli olcsó áron kaphatók:

Lengyel Samunál :: Debrecen ::
Piacz-utca 43. sz.

Megyei telefon 855. sz. Dréher söresarnok mellett.

Kérjen
árjegyzéket.

Megyünk
**iskola-
ruhát**
vásárolni

NEUMANN M. cs. és kir. udvari és
kamarai szállítónál

* férfi-, fiu- és leánykaruha-telep
DEBRECEN. Piac-utca 51. szám,
a főpostával szemben.

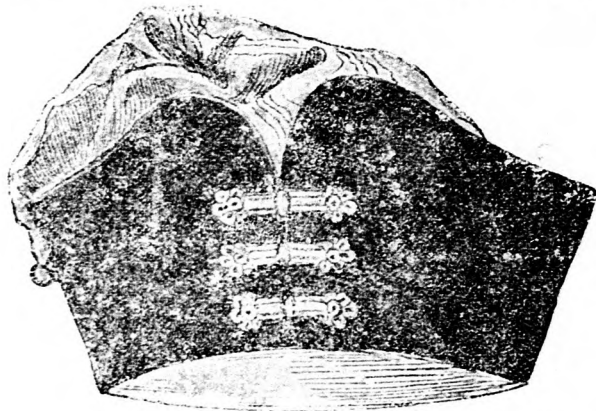
Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

H ó d m e z ő v á s á r h e l y

10 korona darabja. Ha legalább annyi áldozatot hoz a lelkészi kar minden tagja, hogy az egyenruhából a süveget viseli, már az is nagy lépés lesz az ORLE. által általános viselésre ajánlott egyenruha eszméhez.

A magyar ref. lelkészi-kar új süvege.

Papi-ruha árjegyzéket
bérmentve küldök!

Teljes
tisztelettel

Szántó József

papi- uri és
egyenruha
o- szabó. o

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszmvés üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Feljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszmvűcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben. Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószekeken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos szakba vágó munkát.

szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszablák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stílusban. levéltári okmánytartók.*

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlukasztott

harangjait

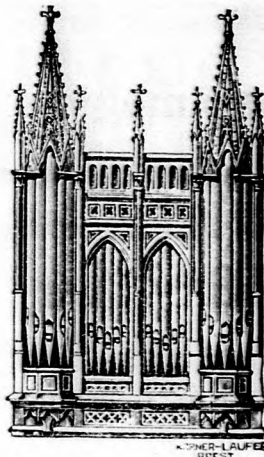
melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok

guak, mint régi modoruak. Hly szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet- nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak-
Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
hatnak — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy-
éremmel kitüntetve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben

Angester József és Fia Pécs.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlja kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elektromos berendezésű

Orgonák

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. — Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Ajánl :

**kályhákat
templom és iskolafűtésre.**

Premiere folytonégők,
Takaréktüzhelyek, porszívók.

Nagyraktár minden nagyságu

főző konyhokban.

Most megjelent

mintegy 250 oldalt tartalmazó
nagy képes tanszer és theologiai

ÁRJEGYZÉKÜNKET

kivánatra készséggel küldjük in-
gyen és bérmentve.

TANKÖNYVEK, az ország ösz-
szes iskoláiban használtak, elő-
nyös feltételek mellett kaphatók

Hegedüs és Sándor

protestáns irodalmi
könyvkiadóhivatalában

Debreczen.

A DEBRECZENI

Vas- és Rézbutorgyár r.-t.

Többszörösen kitüntetett és általánosságban

legjobb kivitelű

és minőségének elismert gyártmányainak
minden egyes darabja a *cég címkéjével*
van ellátva.

Beszerezhető: minden nagyobb butor-
és vaskereskedőnél, ::

vagy közvetlen

:: DEBRECENBEN, ::

az Ispotálylapon levő

:: saját gyartelepen ::

szabott gyári árakban.

Elegáns, tartós, szép szabásu férfi-,
fiu- és leánykaruhák,

téli öltönyök és felöltők

nagy választékban, előnyös árban

NEUMANN M.

császári és királyi udvari és kamarai szállitónál
szerezhetők be.

DEBRECEN, Piac-utca 51. sz.
Főpostával szemben.

Telefonszám 295.

Alapított 1845-ben.